

ALPENAOODRU

TEMATSKO GLASILO CIPRE

ŠT. 104/2018

Pokrajina kot predmet pogajanj

Kako naš pogled oblikuje Alpe

Uvodnik stran 3

Obrazi Alp

Henry Torgue stran 4

Pokrajina kot predmet pogajanj

Pogajamo se lahko o pokrajini, ne moremo pa se o njenem varstvu

Od osebne zgodbe do zamenljivega naravnega vira stran 5

Pokrajina je stvar okusa

Zakaj si pod pojmom pokrajina vsak od nas predstavlja nekaj drugega stran 7

S pesmijo in sanjami o pokrajini

Kaj zaznamuje naše zaznavanje alpske pokrajine stran 9

Sprememba kot edina stalnica

Podoba Alp v stalnem spreminjanju stran 10

Panorama

Šest prebivalcev in njihov pogled na alpsko pokrajino stran 12

Pogovarjali smo se z Gion A. Caminada

»Danes tudi kmetje hodijo na sprehod!« stran 14

Pokrajina kot predmet pogajanj?

Rudi Erlacher – esej stran 17

Udeležba državljanov pri preprečevanju pozidave zemljišč

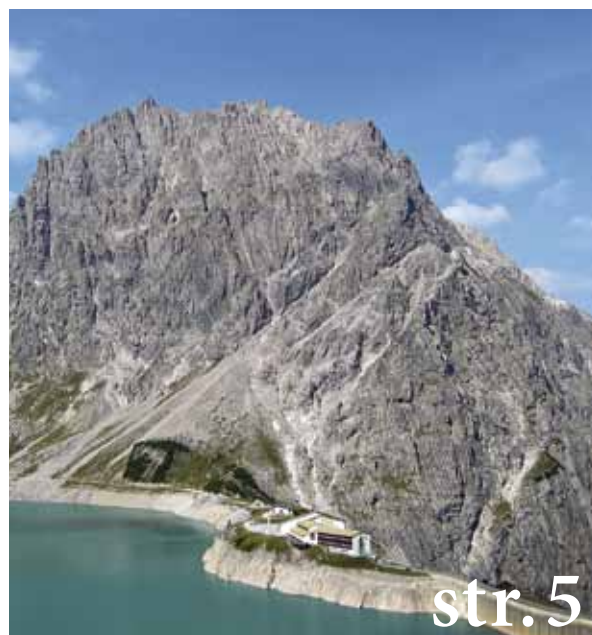
Pobude v Alpah, ki zbuja željo po sodelovanju stran 18

Pogled s strani

Tranzitni promet v Alpah: ena težava, dve perspektivi

Kako nameravata Avstrija in Italija tovorni promet preusmeriti na železnico stran 20

Drobtinice stran 22 **Pika na I** stran 23 **Iz naslednje številke** stran 24

Fotografija: Markus Schroeder/flickr.org (zgoraj), Yannick Andrea (spodaj)

CIPRA – RAZNOLIKA IN PESTRA ORGANIZACIJA

Mednarodna komisija za varstvo Alp (CIPRA) je nevladna krovna organizacija z nacionalnimi odbori v vseh alpskih državah in predstavlja več kot sto društev in organizacij iz sedmih alpskih držav. Zavzema se za trajnostni razvoj na območju Alp, ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter regionalne raznovrstnosti kot tudi za reševanje skupnih problemov v alpskem prostoru.

KOLOFON

Založnik: CIPRA International **Uredništvo:** Barbara Wülser (odgovorna), Maya Mathias, Michael Gams **Sodelavci:** Kaspar Schuler, Inès Hubert, Katharina Conradin, Norman Backhaus, Federica Corrado, Malina Grubhofer, Maya Mathias, Annina Schidla, Rudi Erlacher, Michael Gams, Patrick Rohrer, Peter Hasslacher, Barbara Wülser **Prevodi:** Claire Simon, Nataša Leskovic Uršič, Reinhold Ferrari, Astrid Schwedler, Marianne Maier **Lektoriranje:** Violaine Simon, Nina Pirc, Francesco Pastorelli, Barbara Wülser, Michael Gams **Grafični koncept in postavitve strani:** Jenni Kuck **Tisk:** Buchdruckerei Lustenau/A **Celotna naklada:** 13.500 izvodov

Izhaja periodično v slovenščini, nemščini, italijanščini in francoščini. Ponatis prispevkov je mogoč s predhodnim dovoljenjem in z navedbo vira. Zaželeno je, da nam pošljete avtorski izvod.

Naročilo: Alpe na odru lahko brezplačno naročite pri CIPRI International: www.cipra.org/alpenaodru, international@cipra.org

Alpe na odru izdaja CIPRA International s finančno pomočjo Kneževine Lihtenštajn in Aage V. Jensen Charity Foundation. Veseli bomo vsakega dodatnega prispevka. Nakažete ga lahko na račun IBAN LI43 0880 5502 2047 8024 0, BIC VPBVL2X (švicarski franki) ali pa na račun IBAN AT18 20604 03100411770, BIC SPFKAT2B (evri).

Aage V. Jensen Charity Foundation/LI

Schaan (Lihtenštajn), november 2018

Drage bralke, dragi bralci!

Naslovnna ilustracija: Dejmat Moser (3D Illustration) und Enzo Moser (Fotografija); Fotografija: Darko Todorovic (str. 3)

»Kaj so gore?« je vprašala deklica iz Nizozemske, ko si je poskušala zamisliti, kaj ji bodo prinesle skorajšnje počitnice v Alpah. »Predstavljati si moraš ogromne bele oblake iz kamna, ki ležijo tukaj spodaj, na zemlji,« ji je odgovorila mama.

V takem opisu pokrajine se vse začne s pristnim pogledom na Alpe. Pogledom, značilnim za tiste, ki v Alpah niso odraščali in gora ne jemljejo kot nekaj danega. To so tisti, ki ne gredo vsak dan v gore s pogledom, uprtim v rušo, kamnite plošče in melišča.

Ko so na alpsko pokrajino pogledali pastirji in hribovski kmetje, je bil njihov pogled, vsaj v preteklosti, drugačen. To je bil stičen, preiskujoč pogled, ki jim je med opravljanjem vsakodnevnih opravil odzval vso dodatno pozornost. Na isto vprašanje, kaj so gore, so le na kratko odgovorili, da nekaj zahtevnega, in odsopihali v strmino. Zanimivo je, da so ravno tako težko dihali kot danes atletski navdušenci, ki »kamnite oblake« jemljejo za adrenalinsko disciplino v slogu prostega spusta ali solo plezanja brez varovanja prek skalnih polic, torej kot osebni izziv težavnostne stopnje S4 ali 8c+.

Spet drugačen pogled na »kamnite« oblake prihaja iz dolin, od koder »se gore dvigujejo, kot da bi jim kdo nataknil plašnice«. Tako je pred približno pol stoletja švicarski avtor Niklaus Meienberg naslovil

svojo reportažo o času, ko je sam opravljal poklic pomožnega učitelja v gimnaziji v alpskem mestu Chur.

Ne glede na to, čigave so oči, na začetku je vedno pogled na pokrajino. In kakšen bo ta pogled jutri? Gora se lahko v našem vidnem polju znajde izredno bliskovito – kot se je to zgodilo v vasi Bondo v južnem Graubündnu, ko so leta 2017 s Piz Cengala v dolino zgrmeli milijoni kubičnih metrov granitnih oblakov. Pogled, ki je takrat obšel svet v obliki amaterskih videoposnetkov, vsebuje jasno sporočilo: ko se lomijo »gore iz oblakov«, je njihov udar usoden in dokončen. Tak pogled bi lahko postal tudi naš zadnji velik vtis, ki ga imamo o gorah. Naloga vseh nas je, da ga ne zavrujemo, temveč ga sprejmemo kot izhodišče za spremembe. To nalogo pa lahko v času podnebne krize obvladamo le s smislom in občutkom za skupnost. Želim vam zanimivo branje.

Kaspar Schuler

direktor CIPRE International

CIPRA INTERNATIONAL

Im Bretscha 22, LI-9494 Schaan

Tel.: +423 237 53 53

E-Mail: international@cipra.org Web: www.cipra.org

NACIONALNI ODBORI

CIPRA Österreich

c/o Umweltdachverband, Stroziggasse 10/7–9,

A-1080 Wien

Tel.: +43 1 401 13 21 Fax: +43 1 40113 50

E-Mail: oesterreich@cipra.org Web: www.cipra.org/at

CIPRA Schweiz

Schwengiweg 27, 4438 Langenbruck BL

Tel.: +41 62 390 16 91

E-Mail: schweiz@cipra.org Web: www.cipra.ch

CIPRA Deutschland

Am Rindermarkt 3-4, D-80331 München

Tel.: +49 89 23 23 98 40

E-Mail: deutschland@cipra.org Web: www.cipra.de

CIPRA France

5, Place Bir Hakeim, F-3800 Grenoble

Tel.: +33 476 42 87 06 Fax: +33 476 51 24 66

E-Mail: france@cipra.org Web: www.cipra.org/fr

CIPRA Liechtenstein

c/o LGU, Dorfstrasse 46, LI-9491 Ruggell

Tel.: +423-232 52 62 Fax: +423 232 52 26

E-Mail: liechtenstein@cipra.org Web: www.cipra.org/li

CIPRA Italia

c/o Pro Natura, Via Pastrengo 13, I-10128 Torino

Tel.: +39 011 54 86 26

E-Mail: italia@cipra.org Web: www.cipra.org/it

CIPRA Slovenija

društvo za varstvo Alp, Trubarjeva cesta 50, SI-1000 Ljubljana

Tel.: +386 59 071 322 E-Mail: slovenija@cipra.org

Web: www.cipra.org/sl

REGIONALNI ODBOR

CIPRA Südtirol / Alto Adige

c/o Dachv. für Natur- und Umweltschutz,

Kornplatz 10, I-39100 Bozen

Tel.: +39 0471 97 37 00 Fax: +39 0471 97 67 55

E-Mail: info@umwelt.bz.it Web: www.umwelt.bz.it

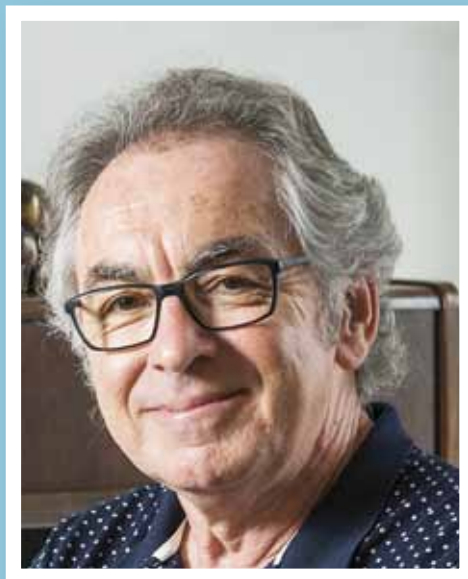
Podporni član

Nederlandse Milieu Groep Alpen (NMGa)

Keucheniushof 15, NL-5631 NG Eindhoven

Tel.: +31 40 281 47 84 E-Mail: nmga@bergsport.com

Web: www.nmga.bergsport.com

Koncertni mojster alpske pokrajine

Francoz Henry Torgue razkriva zvočne pokrajine našega vsakdanjega življenja – za dobro naših ušes in našega okolja.

»Predstavljajte si, da se pred vami razteza gosto poseljena dolina. Vse njene elemente zajamete z enim pogledom: hiše, ceste, tovarniško poslopje, ... V daljavi nenadoma zazvoni cerkveni zvon. Spomini privrejo na dan. Počutite se kot na podeželju, razgledujete se po cerkvenem zvoniku ...« Henry Torgue, 68-letni glasbenik in raziskovalec, ki se že štiri desetletja posveča zvočni pokrajini, z mehkim glasom razlaga, kako pomembno je slišati pokrajino.

Njegova pot se živahno giblje med odrom in pokrajino, začeni z Grenoblom in okolico, kjer živi. Odrom, na katerem igra lastne skladbe na klavirju. Odrom, za katerega skupaj z umetniki, kot je koreograf Jean-Claude Gallotta iz Grenobla, ustvarja zvočne kulise v gledališko-plelnih predstavah. Pokrajina, katere zvočno okolico razkriva zato, da bi izboljšal njeno kakovost. Pokrajina, iz katere lovi njene zvoke in jih v preobraženi obliki vrača poslušalcu, kot npr. v Koncertu pokrajine (Concert de paysages) z društvom Laboratoire pour l'intervention artistique Paysage>Paysages. Glavno prizorišče njegovega delovanja je Center za raziskovanje zvočnega prostora in urbanega okolja (Le Centre de Recherche sur l'Espace Sonore et l'environnement urbain – CRESSON), ki ga je vodil približno desetletje.

Zvočne pokrajine so danes sestavni del kolektivne zavesti. Včasih so ljudje na pokrajino gledali kot na nekaj molčečega, vizualno je

prevladovalo nad drugimi čuti. Ko danes zazvonijo cerkveni zvonovi, delujejo vsi čuti. Zvok je ključnega pomena za doživljanje in interpretiranje pokrajine, ki je pred našimi očmi. A tudi literatura kot pričevalka naših družb se ne omejuje na opise neme pokrajine: Torgue v njej črpa navdih, najraje v kriminalkah.

Henry Torgue se zaveda, da lahko nastanejo težave, če drug ob drugega trčijo različni načini življenja, na primer takrat, ko priseljenca, ki se je nedavno preselil iz mesta v svoj novi dom sredi hribovske vasi, ob štirih zjutraj prebudi hrup traktorja. Zvočni umetniki prisluhnejo vsem in vsemu: prebivalcem, prostoru, »prečudoviti vertikalnosti alpske pokrajine«, kot pravi sam. Zanj je vsak pogled »lepa točka razgleda«, kjer se mestni hrup premeša s šumi, ki izhajajo iz divje gorske narave. Njegov koncert za pokrajino, ki »sam po sebi nima nič glasbenega v tradicionalnem smislu,« je sprehod po inscenirani zvočni pokrajini v departmaju Isère. Pri oblikovanju javnih prostorov bi bilo treba upoštevati tudi zvoke, ki bi morali tako kot vizualni učinki celo zbuditi pozornost, je prepričan skladatelj. Le tako bodo namreč postali prijetni in za življenje privlačni kraji. ▲

Inès Hubert
Saint-Martin-d'Hères (Francija)

Naravovarstveniki
premagujejo meje
– kljub pozidanim
zemljiščem se
v pokrajini najdejo
niše za naravo.

Pogajamo se lahko o pokrajini, ne moremo pa se o njenem varstvu

Okolje, ki ga povezujemo z osebnimi zgodbami, se vedno hitreje spreminja v zamenljiv naravni vir: je našo alpsko pokrajino še mogoče rešiti?

Pokrajina v Alpah doživlja korenite spremembe: medtem ko se ljudje umikajo s strmih pobočij in opuščajo kmetijsko dejavnost in se površina gozdnih zemljišč vse bolj povečuje, pa v dolinskih legah prevladujejo cestna infrastruktura, urbane aglomeracije ali intenzivno kmetijstvo, kot je to značilno za ravninske predele (str. 11).

Pa se s takimi spremembami v prostoru ne spreminja tudi odnos ljudi do pokrajine, do našega okolja? Danes živi v Alpah večina prebivalcev na urbanih oziroma urbaniziranih območjih, kar pomeni, da »prekrasne« Alpe, s katerimi se identificiramo in jih občutimo kot svoj dom, v zadnjih desetletjih vedno bolj izginjajo iz našega neposrednega okolja. A če pogrešamo možnost identificiranja z lastnim življenjskim prostorom, ne pogrešamo tudi odnosa do tega prostora (str. 14)? Ali brez takega odnosa sploh razumemo, zakaj moramo varovati svoje naravno okolje (str. 9)? Pa smo se potem še pripravljene boriti za neposredni življenjski prostor?

POKRAJINA BREZ OBRAZA

Da se bomo lahko identificirali s pokrajino, ki nas obdaja, in z njo vzpostavili odnos, mora pokrajina imeti obraz, povedati nam mora zgodbo. In ta zgodba mora biti osebna in edinstvena. Doline

IZ ODNOSA ZRASTE ODGOVORNOST

Odnosi in spomini so zapisani v pokrajine in če se teh zavedamo, nas to spodbuja k trajnostnejšemu ravnanju z naravo. Triletni projekt Re-Imagine Alps zato osrednjo pozornost namenja pokrajini, pri čemer izkorišča izkušnje in rezultate, ki jih je CIPRA pridobila v okviru drugih projektov, kot so AlpES, WorthWild ali whatsalp.

Začetek predstavlja že tokratna številka revije Alpe na odru. Poleg tega bo od 11. decembra 2018, ko obeležujemo mednarodni dan gora, na voljo interaktivna karta, ki bo vsebovala zgodbe in podobe iz pokrajine ter seznam najbolj priljubljenih krajev po izboru ljudi. Vsebina karte bo predstavljena v obliki fotografij, avdiogradiva in besedil. Karta bo ponazarjala dejavnosti, ki jih nacionalna predstavništva CIPRE izvajajo na področju varstva pokrajine v posameznih alpskih regijah, in se bo stalno dopolnjevala z novimi vsebinami. Rezultati projekta Re-Imagine Alps bodo ovrednoteni na politični ravni Alpske konvencije in zunaj nje.

re-imagine-alps.cipra.org

z razpršeno poselitvijo, večno enaka avtocestna počivališča in zamenljiva nakupovalna središča nam ne pripovedujejo osebnih zgodb (str. 7). Tamkajšnja pokrajina je nepovratno uničena, zato se mnogim zdi boj zanjo nesmiseln. Za tovrstne pokrajine posebno varstvo ni zagotovljeno, tudi če morda obstajajo deli narave, ki so postali redkost in vredni zaščite.

POPOLNO RAZUMEVANJE POKRAJINE

Varstvo pokrajine pa ne razlikuje le na podlagi estetskih meril in ne varuje le tistega, kar je v pokrajini »lepo«. Nasprotno, gre za ohranjanje pokrajinskih funkcij v celoti – torej kot življenjski prostor človeka in živali, kot zgodovinski pomnilnik našega početja ali pa kot kapital za turizem, če navedemo le nekatere (str. 17).

A kaj nam omogoča, da pokrajino razumemo celovito in z vsemi njenimi raznolikimi funkcijami? Kako lahko dosežemo razvoj pokrajine, ki ne bo pokleknil pred ekonomskimi pritiski in političnimi igracijami? Na območju Alp se ti instrumenti zelo razlikujejo od države do države: Švica ima sorazmerno obsežen in v primerjavi z drugimi alpskimi državami precej restriktiven zakon o prostorskem načrtovanju s pristojnostmi na nacionalni ravni, na Bavarskem varuje naravo in pokrajino Alpski načrt. Temu nasprotne so današnje razmere v Avstriji, kjer odpirajo mnoge dele pokrajine, ki so bile doslej za turistični obisk nedostopne, v Italiji pa se v dolinah pogosto osredotočajo na novogradnje, medtem ko stare vasi propadajo in se zgodovinska kulturna pokrajina zarašča.

Tu je še Alpska konvencija, ki ima na mednarodni ravni sicer bolj skromen vpliv. Protokol o varstvu narave ureja ravnanje z zavarovanimi območji, protokol o varstvu tal države zavezuje k ohranjanju mnogoterih funkcij, ki jih imajo tla. Pomembno vlogo je pripisati tudi Evropski konvenciji o krajini, s katero je pokrajina prvič postala predmet instrumenta mednarodnega prava in ki spodbuja sprejemljivejše ravnanje z njo, zlasti v urbanem in peri-urbanem prostoru.

POKRAJINA POTREBUJE LJUDI

Kar je skupno vsem tem protokolom in konvencijam, je dejstvo, da bodo brez našega aktivnega delovanja ostali le mrtva črka na papirju. In prav zato je tako pomembno, da se identificiramo s pokrajino, ki nas obdaja, razvijamo odnos do nje in imamo predstavo o njenem spreminjanju. Naj gre za prvi šolski izlet v gore ali za zabavo mladih v zapuščenem industrijskem parku: če se bomo spominjali osebnih zgodb, bo naše okolje spet dobilo svoj obraz (str. 23). Tako se počasi uveljavlja tudi spoznanje, da je vključevanje prebivalcev v procese načrtovanja in urejanja naselij in pokrajine nujnost. Upoštevati je pač treba, da se občutenje »lepega« razlikuje od posameznika do posameznika, o tem pa se je mogoče pogajati. Kar pa seveda ne velja za preudarno ravnanje s pokrajino. ▲

Katharina Conradin

Predsednica CIPRE International

Bosi v močvirju –
pokrajina omogoča
telesne in čutne
izkušnje.

Pokrajina je stvar okusa

Zakaj si pod pojmom pokrajina vsak od nas predstavlja nekaj drugega? Kateri vtisi prevladajo pri pogledu nanjo? Model štirih polov ponazarja različne pristope.

Večina od nas ima bolj ali manj jasno sliko o tem, kaj je lepa pokrajina. Slike, ki se pojavijo pred notranjim očesom, so idilični prikaz gora, gozdov, rek in potokov, tradicionalnih kmetij in ličnih krajev, ne pa urbane pokrajine. Te slike ne nastajajo naključno, saj so našo percepcijo pokrajine zaznamovale romantične predstave in slike alpske pokrajine 19. stoletja, v katerih se vzvišeno prepleta z idiličnim. Sodobna pokrajinska fotografija je take predstave na globalni ravni še razširila in tako je danes (gorska) pokrajina nekakšna mednarodna blagovna znamka, ki jo je mogoče tržiti v turistične namene.

Toda ne živimo le v idilični pokrajini in ko gre za njen razvoj, ni vedno v ospredju le estetski vidik. Pogosto se pogledi na to, kakšen naj bo razvoj pokrajine in katere storitve naj ta zagotavlja, precej razhajajo. Glede na fokus, interese in odnos opazovalca ali opazovalke so v

ospredju drugi vidiki pokrajinskega enemble. Za znanstveno preučevanje teh oblik percepcije obstajajo različne možnosti in ena od teh je tako imenovani model štirih polov (gl. skico na str. 8).

ONSTRAN IDILE

V modelu se naravna osnova pokrajine in njeni kulturni pomeni soočajo z individuumom, posameznikom, in družbo. Med štirimi poli poteka proces zaznavanja, ki se glede na vsakokratne interese in osredotočenost opazovalca včasih bolj približa enemu, spet drugič drugemu polu, vedno pa gre za medsebojno vplivanje vseh štirih polov. Naravnih pojavov ni mogoče obravnavati, ne da bi jim pripisali kulturni pomen, prav tako ima lahko tudi opazovalec osebne preference oz. si postavlja prioritete, a svoj pogled oblikuje tudi kot član družbe.

V polje, ki je razpeto med posameznimi poli, je umeščenih šest med seboj prekrivajočih se dimenzij, ki so nekakšna »očala« za opazovanje pokrajine. Pri fizično-senzualni dimenziji gre za percepcijo pokrajine z vsemi čuti, pri identifikacijski dimenziji so v ospredju domovinska čustva, pri estetski dimenziji gre za lepoto pokrajine in njenih elementov. V razpravah o razvoju pokrajine je pogosto v ospredju ekonomska dimenzija, še zlasti takrat, ko ima zemljišče lastnika. Tesno povezana s tem je politična dimenzija, saj je razvoj pokrajine večinoma povezan s pogajalskimi procesi. Ekološka dimenzija pa je osredotočena na naravne vidike, kot je npr. biotska raznovrstnost.

»POKRAJINA« KOT SPLOŠNO RAZUMLJIV KONCEPT

Očitno je torej, da se glede na interese in situacijo v razmerju do pokrajine postavljajo druge zahteve, ki se med seboj vedno ne skladajo. To je vidno v razpravah o energetskih projektih, kot so vetrne elektrarne ali hidroelektrarne, in o regionalnih naravnih ali narodnih parkih (gl. esej na str. 17). Ali bi ta območja s svojimi pokrajinami morala omogočati trajnostni razvoj regije ali čim večjo biotsko raznovrstnost? Ekonomski argumenti v takem primeru pogosto nasprotujejo naravovarstvenim, eni in drugi pa vplivajo na možnosti identifikacije s pokrajino. Poleg tega pokrajine v maloštevilnih primerih predstavljajo politično enotnost. Ravno tako heterogena so lastniška razmerja.

Kljub vsem tem izzivom se zdi bolj smiselno govoriti o storitvah, potencialih ali deficitih »pokrajine« kot o ekosistemih ali prostorih, ki zagotavljajo storitve ali za katere so značilne določene lastnosti. Pokrajina je namreč splošno razumljiv koncept, o katerem se je mogoče enostavno pogovarjati in pogajati. Posledično pa morajo biti pri načrtovanih spremembah poleg različnih interesov upoštevana in aktivno obravnavana tudi stališča in občutenja sodelujočih deležnikov. Projekti, zaradi katerih v alpski pokrajini prihaja do sprememb (npr. zavarovana območja, turistična infrastruktura, objekti za proizvodnjo energije), se pogosto zaznavajo kot ideje iz »ravninskih predelov«, ki omejujejo enakopravnost »hribovskega prebivalstva«. Treba bo torej (vnovič) vzpostaviti ravnovesje, ki bo omogočilo, da bodo pogajanja o različnih vrednotah potekala ob vzajemnem priznavanju zaslug in zahtev. In tukaj lahko kot ustrezen instrument deluje prav koncept, ki mu pravimo »pokrajina«. ▲

Norman Backhaus

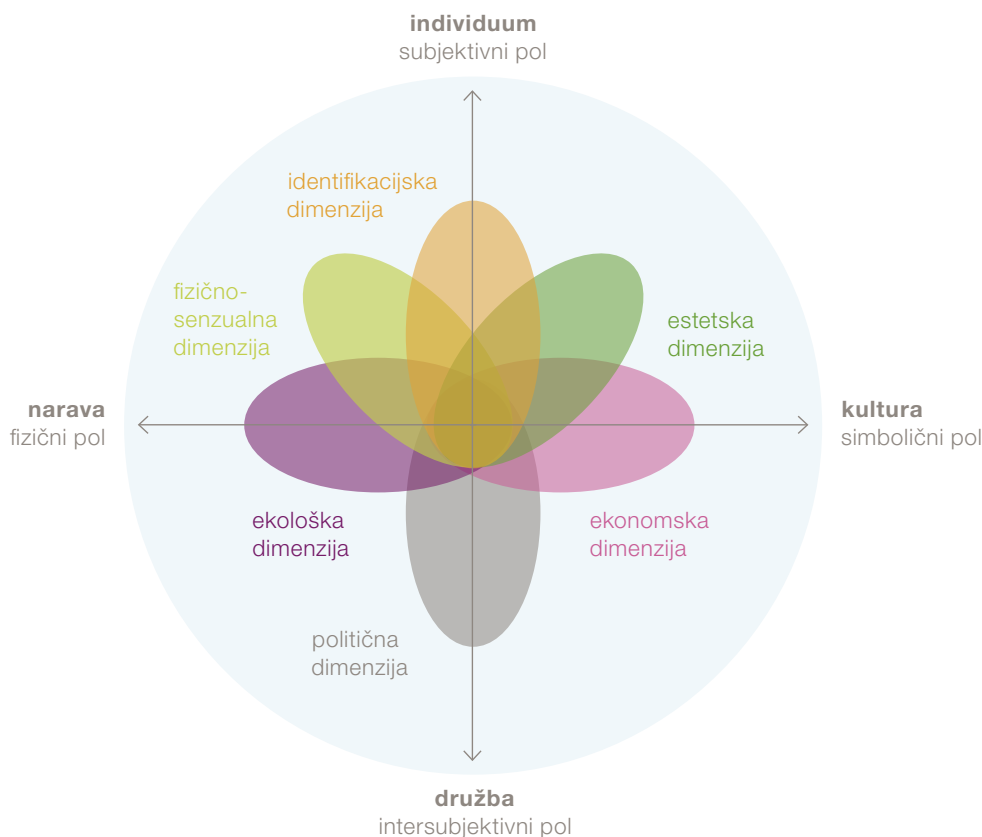
Univerza v Zürichu, Švica

www.normanbackhaus.ch (en)

↳ Backhaus, N., Reichler, C. & Stremlow, M., 2007.

Alpenlandschaften: Von der Vorstellung zur Handlung – Thematische Synthese zum Forschungsschwerpunkt I »Prozesse der Wahrnehmung« des NFP 48, Zurich: vdf.

Model štirih polov o zaznavanju pokrajine

Zajodlati Alpe in sanjati o njih

Sprostitev med drevesi – »gozdne kopeli« na avstrijskem Tirolskem: zavestno in čutno doživljanje narave pomaga premagovati stres.

Gozdovi, travniki, gore – ob misli na pokrajino se v našem umu prikažejo slike, a alpska pokrajina je mnogo več kot le predmet opazovanja.

Avstralski aboridžini o pokrajinah sanjajo in jih zaznavajo prek zgodb in pesmi. Sodobna zahodnoevropska družba pokrajino zaznava predvsem vizualno. Naš vizualni dostop do pokrajine naj bi izhajal iz krajinskega slikarstva iz 18. stoletja, danes ga krepita tudi naravoslovno razmišljanje in digitalizacija. Gre za svojskost naše družbe, ki želi vse dokumentirati, primerjati, izmeriti in ovrednotiti (str. 10), kar je seveda s fotografijo ali karto občutno enostavneje početi kot s šumi, vonjavami ali občutki.

A pokrajina ni stanje, ki bi ga bilo mogoče objektivno zaznati, temveč je socialni in kulturni konstrukt. Pokrajina ima vedno pomen, ki ji ga pripišemo. Če našo recepcijo in pomen pokrajine omejimo na to, kar vidimo, omejimo tudi naše možnosti za njeno razumevanje in rabo.

DOŽIVETI NARAVO Z VSEMI ČUTI

Spreminjanje alpske pokrajine je posledica urbanizacije, odseljevanja ljudi s podeželja in podnebnih sprememb. Mestna središča se

širijo, a zaradi upada hribovskega kmetijstva se zaraščajo planine, ki so nastajale dolga stoletja. Podobno kot ozaveščenost o tradiciji in običajih se danes povečuje tudi ozaveščenost o alpski pokrajini, saj jo ljudje vidimo kot ogrožen in s tem varovanja vreden naravni vir. Krepi se tudi naša večja ozaveščenost o alpski pokrajini kot vrednoti, kar temelji na kulturno pogojeni predstavi, da je tam, kjer je pokrajina, tudi narava. Obdani z virtualnimi pokrajinami iz filmov, reklamnih sporočil ali s svetovnega spleta, nam postaja čutno izkustvo o pokrajini in naravi spet pomembno. Vse več ljudi čuti potrebo, da so del pokrajine, da se gibljejo v njej, jo gledajo, slišijo, vonjajo, prehodijo in celo okušajo, denimo z okušanjem lokalnih izdelkov ali pri »gozdnih kopelih« na avstrijskem Tirolskem.

S posredovanjem pokrajine se je izoblikovala svojstvena metodologija, ki naj bi pripomogla k razumevanju pokrajine in našega odnosa do nje. Vizualno zaznavanje ima pogosto zavestno podrejeno vlogo. Namesto tega je pozornost usmerjena v oblike zaznavanja, ki jih naša družba razume kot pozabljene ali zastarele. Ljudi se spodbuja, da iz pokrajine berejo kot iz knjige. Sprehod po pokrajini vzbuja nove vtise in občutja. Navsezadnje pa lahko pokrajino izkusimo tudi prek glasbe – jodlati namreč ni možno le v pokrajini, temveč tudi z njo. ▲

Malina Grubhofer
CIPRA International

Sprememba kot edina stalnica

Pred našimi očmi se v dozdevni brezčasnosti razgrinja alpska pokrajina.
A v resnici se podoba Alp stalno spreminja.

Vse v gibanju: italijanski ledenik Marmolata se tali, stare stavbe propadajo,
grmičevje osvajajo nova kmetijska zemljišča.

Današnje Alpe postajajo vedno bolj razdrobljen mozaik gorskih območij, kjer se izvajajo prostočasne dejavnosti, praznih prostorov in urbaniziranih območij. Tako nastala krpanka je rezultat raznolikosti akterjev, ki postavljajo različne zahteve glede uporabe in varovanja alpskega prostora ter njegove nove opredelitve s socialnega in kulturnega vidika. Tradicionalni razvojni modeli izgubljajo svoj pomen, na njihovo mesto stopajo nove teritorialne spremembe.

NOVO ODKRIVANJE OPUŠČENIH OBMOČIJ

Procesi teritorialnih sprememb, ki do določene mere opredeljujejo novo geografijo Alp, sprožajo številne primere različno dinamiko poselitve in razvoja, ki v določenem pogledu presejajo procese, kot jih je še leta 2005 opisoval Werner Bätzing, in spreminjajo nekatere od dosedanjih značilnosti. Ljudje naseljujejo opuščena zemljišča in tako znova ustvarjajo povezave med območji, ki jih je industrijska blagovna proizvodnja razdrobila po fordističnem modelu, torej po načelih množične industrijske proizvodnje. Novi kulturni pristopi osvajajo javni prostor in zgodovinsko grajeno dediščino na teh območjih. Pri tem gre za integracijo mestnih in gorskih območij prek vsealpske dinamike gentrifikacije in kulturnega pluralizma, ki vpliva na vnovično vzpostavitev zgodovinskih pokrajin. Ti procesi pozitivno vplivajo na nastajanje t. i. razvojnih laboratorijev, ki dosejajo prazne prostore napolnjujejo z novimi idejami in funkcijami. Nastajajo nove oblike bivanja, od gradnje socialnih stanovanj do sekundarnih prebivališč, pa tudi kraji alpske inovativnosti, kot so digitalne vasi ali okolju prijazni modeli naselij. Po eni strani gre za kritičen razmislek in prenovo lokalne tradicije, po drugi za ponovno vzpostavitev zgodovinskih pokrajin, da bi se lahko počutili domače. Dober primer za to je delovanje CIPRE Italija v dolini Susa, kjer se upravni organi in gospodarski subjekti preizkušajo v novih oblikah dialoga in izmenjave.

DVE SKRAJNOSTI ALPSKEGA RAZVOJA

Ta novi opis dopolnjujejo območja, ki se danes zdijo nekako zacementirana v Alpah in v katerih je tradicionalni, fordistični razvojni model zapustil dve skrajnosti: na eni strani gorske regije, namenjene izvajanju prostočasnih dejavnosti, na drugi revne, na rob postisnjene gorske regije, iz katerih se prebivalstvo izseljuje. V prvem primeru je značilno prekomerno izkoriščanje alpske pokrajine, ki je ekološko zelo obremenjena. Izpolnjevati mora potrebe in želje urbanega prebivalstva, dostop do nje mora biti enostaven, prav tako mora biti zelo privlačna. Vse to pogosto vodi v prekomerno izumetničenost pokrajine in skupnosti, ki v njej živi.

V drugem primeru gre za regije, ki so svojo pokrajino uspele obraniti pred negativnimi kulturnimi, arhitekturnimi in socialnimi posledicami, vendar pa imajo težave pri ohranjanju gorske pokrajine. To dnevno občutijo večinoma v odročnejših dolinah, npr. pri urejanju področij, kot je vzdrževanje gozdov in vodotokov ali pa preprečevanje nevarnosti zaradi zemeljskih plazov ipd.

Med obema skrajnostma obstajajo v Alpah pomembna obmestna območja, ki so odvisna od mesta in jih je zaznamovala bolj izumetničena kot pristna podeželskost. S kopico ukrepov se zdaj poskušajo obrniti v drugo smer. Vnovič odkrivajo tradicionalne obrti, ki so bile opuščene, nato pa jih je prizadela kriza. Ta območja si zdaj za prednostno nalogo postavljajo usmeritev na nova področja zelenega gospodarstva, kot je npr. proizvodnja električnih koles.

REINTERPRETACIJA REGIONALNE IDENTITETE

V Alpah sodobnega časa torej vre: gorska območja se definirajo na novo in včasih prevzamejo vlogo nepričakovanih protagonistov nove stopnje razvoja. Pokrajine se spreminjajo in postavljajo se nova vprašanja. Dejansko so pri tem v ospredju vprašanja, ki so že bila upoštevana v deklaraciji Alpske konvencije o prebivalstvu in kulturi: prav omenjena deklaracija, ki se žal vse prepogosto šteje za »privesek«, namreč temelji na »krepitvi skupnostne zavesti in identitete lokalnega prebivalstva«.

Pri tem gre za vnovično odkrivanje regionalnih identitet, tudi na podlagi procesov kulturne prepletenosti, ki lahko občutno zaznamujejo alpsko pokrajino – pomislimo le na pobude zunaj alpskih skupnosti za gospodarjenje s planinami v visokogorju ali za vzdrževanje kulturnih teras za potrebe vinogradništva. Gre pa tudi za to, da so ljudje znova začeli izkoriščati vire določenega območja ter urejati in na novo oblikovati kraj in kulturno pokrajino. Dosledno in inovativno uresničevanje načel in ciljev deklaracije postavlja v ospredje skupnostno zavest in ustvarja podlago za trajnostni razvoj alpskih regij in pokrajin. ▲

Federica Corrado,
predsednica CIPRE Italija

↳ Werner Bätzing: Die Alpen – Geschichte und Zukunft einer europäischen Kulturlandschaft (Alpe – zgodovina in prihodnost evropske kulturne pokrajine). Založba C. H. Beck. Nemčija 2005. 3. Izdaja. 431 strani.

Moj pogled na Alpe

Zelenjavni vrt, pašniki za ovce, predori ...
Okolje, v katerem živimo in delamo, nas zaznamuje.
Šest ljudi pripoveduje o svoji pokrajini.

Maya Mathias, CIPRA International

OB POGLEDU NA DRUGE PLANINE SE NE POČUTIM VEČ TAKO OSAMLJENO!

»Moja naloga je, da čuvam 1.200 ovac na pašniku in poskrbim, da živali poletje preživijo žive in zdrave. Planina, po kateri vodim čredo, se razteza na veliki površini. Živali čuvam pred divjadjo, jih negujem in zdravim, če zbolijo ali se poškodujejo. Skrbim pa tudi za to, da je upravljanje pašnikov in sploh gorskega okolja trajnostno.

Še zlasti mi je všeč 360-stopinjski pogled z naše planine. Ta leži visoko v gorah, je pa zato teren precej raven. V daljavi lahko tako vidim druge pastirje. Ta odprtost dobro deluje tudi na vzdušje, saj se mi pred nosom ne vzdiguje tesnoba zbijajoča gorska stena. Ko vidim druge planine, se počutim manj osamljeno. Lani smo imeli v poletnih mesecih vsak dan neurje, kar je za to regijo nenavadno. In tudi nevarno, saj ni hleva, ovce so stalno zunaj.«

Emilie Richard-Freje (38), pastirica,
Alpes de Haute-Provence/F

NA VRTU MORAMO BITI PRAV OBUITI!

»Na naš vrt prihajam s svojo mamico, pogosto tudi z očijem pa z babi. Rada pobiram sadje in ga potem pojem. Moja najljubša zelenjava so kumare, všeč so mi tudi lešniki, kosmulje in češnjevi paradižniki. Tudi stebelno zeleno imam rada, naše želve pa je ne marajo.

Imam tudi svoj vrt, na dvignjeni gredici, kjer rastejo jagode, krompir, volčja jabolka in buče. Rastline sem lahko sama izbrala. Na vrtu bi rada imela še melone in špinačo. Pa še trampolin za skakanje!

Na vrtu moram biti pravilno obuta. Če delam na vrtu, nosim tudi svoje roza vrtnarske rokavice. Sicer se pa ob pašniku rada igram s svojo punčko. V našem vrtu mi je skoraj vse všeč, samo kopriv ne maram. Lahko pa iz kopriv skuhamo juho. Pa polžev tudi ne maram.«

Sola Linde Kindle (4), »vrtičkarica«,
Triesen (Lihtenštajn)

NARAVA JE POSTALA VADBIŠČE

»Zelo sem hvaležen, da lahko vse štiri letne čase preživim na prostem: smučam, hodim na smučarske in gorniške ture, plezam, pri tem pa opravljam delo gorskega vodnika. Pokrajina se na mojem delovnem mestu stalno spreminja.

Moje delo je postalo zahtevnejše, predvsem zaradi taljenja ledenikov. Danes je občutno topleje, kot je bilo pred tremi desetletji. Razmere so na mnogih turah danes bolj nevarne zaradi padajočega kamenja in taka nepredvidljivost me precej teži.

Včasih sem bil na turi z istimi ljudmi po več dni. Danes ti prihajajo le še na posamezne dneve, se odpravijo na kratko turo in spet hitro odidejo, saj jih drugje spet čaka drug program. Vse se odvija občutno hitreje, ritem je bolj intenziven. Tudi številni gorski vodniki ne zaznavajo več narave, saj so v ospredju športni dosežki. Narava je postala vadbišče.«

Hansjürg Müller (69), gorski vodnik od leta 1972,
Reichenbach im Kandertal (Švica)

SKUPNOSTNI VRT JE LAHKO TUDI PRILOŽNOST ZA POGOVOR

»Posebnost našega skupnostnega vrta se skriva v tem, da lahko tako rekoč pred domačo hišo pobiramo zelenjavo z vrta, čeprav živimo sredi mesta. Ta romantični kraj ob starem mestnem obzidju mi je zelo pri srcu. Sem prihajam enkrat do dvakrat na teden, potem pa okopavam in plejem, zalivam in se veselim pisanih in bujnih rastlin.

Na začetku se je bilo treba kar navaditi, da si pri vrtnarjenju na očeh javnosti, a zdaj mi je to v veselje, saj so mimoidoči doslej naš način sooblikovanja mesta vedno le pohvalili. Vrt daje tudi priložnost za pogovor z obdelovalci sosednjih vrtov, s starši in otroki, ki pridejo na igrišča, ali pa z obiskovalci starega mestnega jedra, ki pogosto posedajo na bližnjem zidu in uživajo ob pogledu na naš vrt.«

Anna Wächter-Mittersteiner (34),
urejevalka skupnostnega vrta, Beljak (Avstrija)

DELO POD ZEMLJO OPRAVLJAM Z VESELJEM!

»Kot inženirka, specializirana za področje predorogradnje, sem zaposlena v lokalni enoti za nadzor gradnje v bodočem bazičnem predoru Brenner. Kot predstavnica investitorjev projekta, so moje delovne naloge koordinacija podzemnega delovišča, izvajanje nadzora del in nadziranje kakovosti opravljenega dela.

Delo opravljam 900 do 1.200 metrov pod zemljo. Da pridem do svojega delovnega mesta v predoru, trenutno z avtomobilom prevozim 16 kilometrov skozi predor do stroja za vrtanje. Sicer pa je v predoru vse leto 25 stopinj in večinoma prašno. Vsesplošno delovno vzdušje je dobro. Ljudje, ki delajo pod zemljo, so direktni, vendar zelo pozitivni, vsi so sorazmerno mladi, stari so od 20 do 40 let. Delo pod zemljo rada opravljam. Vidljivost je res lahko nekoliko manjša, a takrat malce počakaš, spiješ skodelico kave proti utrujenosti in dela se nadaljujejo.

Edina stvar, ki me v mojem delovnem okolju zelo moti, je hrup, ki ga povzročajo gradbeni stroji. Brez ščitnikov za ušesa je delo komajda mogoče. Tudi v pisarni poleg avtoceste je zaradi prometa precej glasno.«

Anna Ruepp (25), inženirka v Innsbrucku/A,
iz Prato allo Stelvio/Prad am Stilfser Joch/I

POSEBNOST JEZERA JE INDUSTRIJSKO OKOLJE

»Velenjsko jezero je umetno, nastalo je zaradi izkopavanja premoga. Za razvoj jezera sem se začela aktivno in kot prostovoljka zavzemati že v študentskih letih. Prek domačega turističnega društva in športnega društva mi je uspelo pridobiti finančno podporo za različne inovativne manjše projekte. Tako organiziramo – če navedem le nekaj primerov – vadbo vodne joge na deski z veslom, zdrave zajtrke z živili, pridelanimi in predelanimi v domačem okolju, ali pa tekmovanja v jadrnanju na deski ali deskanju z veslom.

Ironija je, da je posebnost jezera njegovo industrijsko okolje, ki stalno poudarja nasprotja med preteklostjo in sedanostjo: včasih je bilo jezero ekološka katastrofa, danes pa je dober primer, kako revitalizirati degradirana zemljišča. V centru za deskanje na vodi se zbirajo ljudje, ki so različno stari, prihajajo iz različnih okolij in imajo različne interese, a ko gre za jezero, vsi delujemo z istim ciljem: da še naprej živimo z jezerom, uživamo v možnostih, ki nam jih daje, in ohranimo njegovo sedanjo obliko.«

Nela Halilović (26), strokovna sodelavka občine in
prostovoljka v lokalnem centru jadrnanja na deski, Velenje/SI

Gion A. Caminada:
Arhitekturo moramo
obravnavati
kot del celote.

»Danes tudi kmetje hodijo na sprehod!«

Gion A. Caminada, doma iz švicarskega hribovskega Vrina, je v svojem življenju izkusil že različne pristope k pokrajini. S svojo arhitekturo želi ustvarjati skupnosti in odnose – med ljudmi, objekti in pokrajinami.

Gospod Caminada, območje Alp je prekomerno pozidano. Kaj lahko ob tem še stori arhitekt?

O gradnji moramo razmišljati drugače. Arhitektura prihodnosti mora v večji meri postati arhitektura odnosov. Če se ozrem na Vrino, svoj rojstni kraj, se vprašam, ali so bila vsa prizadevanja v zadnjih treh desetletjih sploh vredna truda? So doživela uspeh ali neuspeh? Na arhitekturo sem vedno poskušal gledati kot na del celote. S tega vidika arhitektura v Vrini zaradi prizadevanj po celovitosti ni niti uspešna niti neuspešna, je del življenjskega procesa. Ti procesi nimajo določenega roka trajanja. Kar šteje, je bližina, pozornost do stvari. Strategije in koncepti, ki prihajajo od zunaj, ne zadostujejo, saj ti praviloma niso blizu, prav tako pa niso nadčasovni. Kakovost nastaja z intenzivnostjo in spopadanjem s sedanostjo, preteklostjo in prihodnostjo – pomembno je, da si to predočimo. Alpe ne bodo nikoli dokončno pozidane. Graditi pomeni živeti.

Obstaja arhitektura, ki inscenira pokrajino, omenimo primer začasnega stolpa na prelazu Julier. Ali za inscenacije obstaja meja?

Pa saj je vse, kar počnemo ljudje, do neke mere inscenacija. To sicer lahko počnemo, ne sme pa se to zgoditi iz čiste samovolje. Inscenacija mora nastati na podlagi ideje, ki situacijo na določenem kraju krepí, ustvarja skupnosti in odnose. Če na primer vgradim panoramsko okno, s tem insceniram pokrajino kot sliko. Da bi to bil edini cilj, ni v mojem interesu, zato rad postavim nekaj predenj, resonančno telo, tako da se tisto, kar vidim, odziva. To ustvarja napetost. Tako nastanejo medsebojne odvisnosti in inscenacija nima le nemega učinka – resonance.

Ljudje danes vplivajo na pokrajino drugače kot v preteklosti. Ali se je zaradi tega spremenil tudi odnos ljudi do pokrajine?

Na splošno se ljudje, tudi tisti, ki živimo v hribih in med gorami, danes v prostoru gibljemo drugače. Turisti gredo na goro, ker

tako želijo, kmetje zato, ker morajo. Takega napora si nihče ne omisli prostovoljno. Življenje se je spremenilo. Oblike bivanja so postale manj zahtevne. Čas imamo za druge koncepte. Danes hodijo na sprehod tudi kmetje in imajo zaradi tega do pokrajine drugačen odnos, kot je ta bil včasih, kar je pomembno ne le kot eksistencialno vprašanje.

Glede vprašanja, kakšna prihodnost čaka pokrajine in kako se soočiti z opuščeni stavbami, smo lahko prepričani, da je treba v kulturni pokrajini ohraniti napetost. Če je v vsaki stavbi počitniško stanovanje, se že zdi, kot da ljudje pokrajino popolnoma obvladajo in nadzorujejo. In kar je predvidljivo in obvladljivo, nima toliko napetosti. Manjka

»Potrebne so pristne medsebojne povezave«

prost, nepozidan prostor. Tako absolutno rabo prostora imamo v vaseh in mestih, a v odprti pokrajini se to ne sme dogajati. Pokrajina je javno dobro, pripada vsem. Osnovno vprašanje, kako bo s pokrajino v prihodnje, ne sme biti, kaj je možno, temveč kaj želimo. Ravnanje s kmečkimi gospodarskimi poslopji je občutno več kot le vprašanje načrtovanja, je izziv za našo kulturo.

Kako ste pokrajino občutili, ko ste odraščali v domači gorski vasi Vrini?

Včasih kmetje niso pretirano veliko govorili o pokrajini ali naravi, so pa zato govorili o travnikih, plazovitih pobočjih, vedno v povezavi z določenim namenom; v mislih so imeli funkcije, ki jih opravlja narava. Stvari so bile med seboj povezane. Ta neposrednost mi je všeč. Nekaj od te neposredno-

sti pri stiku s pokrajino poskušam dobiti nazaj pri svojih projektih. Neke vrste običajno normalno stanje.

V osemdesetih letih ste se aktivno postavili proti gradnji akumulacijskega jezera na planoti Greina, danes prejemajo prebivalci Vrina nadomestilo za rabo te zavarovane pokrajine. Se je zaradi tega kaj spremenilo?

Le to, da večina danes pravi, kako lepa je Greina. Včasih ni bilo tako. Greina je bila preprosto Greina, odkar pa daje denar, je lepa. To je nova resničnost. Za večino bi bilo danes nepredstavljivo, da bi planoto zalili z vodo in jo potopili. Ta spremenjena resničnost je kar zanimiv potencial za prihodnost.

Predlog akta o ustanovitvi narodnega parka Adula z Greino kot osrednjim varstvenim območjem je bil zavržen, nedavno se je to zgodilo tudi pri predlogu za ustanovitev narodnega parka Locarnese. Je šlo za utopijo ali ljudje za kaj takega preprosto še niso zreli?

Načrt za ustanovitev novega parka ni bil dovolj premišljen in zato je bilo tako idejo težko skomunicirati. Mnogi prebivalci so se bali, da bo ustanovitev omejila njihovo svobodo, da ne bodo smeli več hoditi na lov ali se prosto gibati v prostoru, kar je bilo povsem neutemeljeno. Kmetom ni šlo za osrednjo varstveno cono, temveč za območje, ki jedro parka obdaja. Rečeno je sicer bilo, da park ne bo vplival na prihodnjo rabo naravnih virov, a temu ni nihče verjel.

Pa je ustanovitev parka pravi instrument, s katerim ljudem sporočamo, da je nekaj vredno varovanja?

Idejo o parku bi morali gledati širše, tako da bi vnovič podoživeli neposrednost odnosov. Z novimi kmetijskimi proizvodi, ki so danes zelo iskani in cenjeni, se je izboljšala ozaveščenost o naravnih pojavih. S kmeti se je treba o tem pogovarjati. Vedno jih namreč ne razumem: da bi ohranili podo- bo pokrajine, prejemajo visoke subvencije.

Njihov dohodek le v manjšem obsegu izhaja iz njihove dejanske proizvodnje, večina izhaja iz potreb nacionalne skupnosti, da se pač ohrani idealizirana predstava o podobi pokrajine. A ta stoji na precej trhljih nogah.

Ali ideja o varstvu narave ljudi oddaljuje od narave?

Ko začutim odvisnost in sem v določenem odnosu, takrat ščitim sogovornika. Odnose je treba gojiti in jih stalno obnavljati, pogosto v spremenjenih okoliščinah. Tako je tudi pri pokrajini. Ko človek zaradi svoje odvisnosti odnos z naravo krepi, je razumljivo, da je ta tudi zavarovana. Kljub temu pa nam brez jasnega varstvenega mehanizma ne bo uspelo, zlasti ne v današnjem času, ko so uničujoči mehanizmi dostopni skoraj vsakemu.

Torej moramo najti pot nazaj do tega odnosa.

Gremo lahko samo naprej. A smiselno se je ozreti nazaj, da ugotovimo, kaj je pravzaprav bistveno. Na tej poti moramo doseči nekaj novega. Uresničenih dosežkov ne smemo in ne moremo kar odmisлити, npr. uporabe hišne tehnike itd.. Seveda morajo tudi hiše, ki jih načrtujemo, zagotavljati sodobne dosežke, ki nam olajšujejo življenje in pri tem porabijo malo energije, vendar bomo tehniko uporabljali v manjšem obsegu. Ne gre torej za odpovedovanje, temveč za prepoznavanje prednosti v drugačnosti. Na primer napetost, ki vlada v hiši s hladnejšimi in toplejšimi prostori. Pravimo, da

USTVARJALEC MISELNEGA PROSTORA

Arhitekt [Gion A. Caminada](#) si je ime ustvaril s svojimi prizadevanji za trajnostni razvoj domače vasi Vrin v švicarskem kantonu Graubünden. Od takrat dalje je uresničil že številne projekte v Alpah in zunaj njih. V mladosti se je izučil za tesarja in obiskoval šolo za umetno obrt. Dokončal je podiplomski študij na švicarski Visoki tehniški šoli (ETH) v Zürichu, kjer je danes profesor arhitekture in oblikovanja. V Vrinu vodi arhitekturni biro.

www.caminada.arch.ethz.ch (de)

si želimo hišo, ki bo živela z nami. Tudi tukaj gre za medsebojno delovanje. Ko odprem okno, sem povezan z elementom, tj. oknom, in zunanjim prostorom – v hišo prihaja svež zrak. Ko pa okno zaprem, se z mano zgodi nekaj drugega. Nadzorovano prezračevanje tak odnos prepreči – izgubi se telesna izkušnja.

Ali se objektom, hišam, pokrajini sme videti nova funkcija?

Za arhitekta iz Vrina je odnos do narave odločilnega pomena za njeno oblikovanje in njeno varstvo.

Seveda, se pa moramo s temi podobami ukvarjati. Nastati morajo nove podobe. Tukaj se zavzemam za kontinuiteto. V odnosu z novimi podobami potrebujemo pogum in neposrednost. Z novo obliko rabe je treba vzpostaviti dialog, sicer obstaja velika nevarnost, da nam jih bo naenkrat zmanjkalo. Iz sedanjosti nimamo več trajnih podob. Pri ukvarjanju s ponovno rabo objekta smo se naučili nekaj pomembnega: vprašanje, ki se torej zastavlja, je razvoj kraja. Že samo vprašanje oblikovanja pri preobrazbi kmečkih gospodarskih objektov v bivalne kraj degenerira v prizorišče kulturnega voajerizma.

V Alpah in tudi po svetu so pokrajine pod pritiskom. Kaj storiti?

Odnosi med mestom in podeželjem morajo bolje delovati. Alpski prostor je tudi prostor za oddih in sprostitve meščanov. Iz mest prihaja močna solidarnost z gorskimi svetom. Tisti, ki jim je namenjena, morajo v zameno nekaj vrniti, le tako se bodo odnosi ohranili. Zame postane drugačnost vrednota in to mora uspeti, po drugi strani pa prebivalci hribovskih in gorskih območij ne smejo imeti občutka, da so od mestnih prebivalcev odvisni. Razvoj gorskega sveta mora biti povezan z mestom. Z vidika danes prevladujoče miselnosti, ki temelji na ekonomski rasti in produktivnosti, gorska območja niso več upravičena do obstoja. Problemov tega prostora pa ne bomo rešili, če bosta edini sredstva za to racionalnost in preračunljivost. Gorski svet potrebuje mesto, mesto potrebuje gorski svet. Za to so potrebne pristne medsebojne povezave. Ni treba, da je vse enako in med seboj usklajeno. Kakovost Alp se kaže v razlikah na kar se da omejenem prostoru. To je kultura!

Pogovor je vodila **Barbara Wülser**
Foto: **Yannick Andrea**

Pokrajina kot predmet pogajanj?

Zakaj vetrni parki ustvarjajo nove pokrajine?
Zakaj je ravno tisto, kar ni določeno, lépo? Kaj je vredno varovanja?
V nadaljevanju pledoaje za estetiko [Rudija Erlacherja](#).

Varstvo pokrajine ima v sklopu naravovarstva svojo zgodovino: »lepa« pokrajina nima veliko sreče v konfliktnih situacijah – argument, ki privlači, je bil in je še vedno biotska raznovrstnost. Klasičen primer: mali podkovernjak, ena od vrst netopirja, na eni, gradnja mostu Waldschlösschenbrücke čez Labo v središču Dresdna v Nemčiji na drugi strani. Razpravi o pojmu »estetskega« se je bolje izogniti, saj ta ni merljiv in iztožljiv ali, z eno besedo, ne daje nobenega zadovoljstva. Most so nazadnje zgradili, o malem podkovernjaku in pokrajini pa se je možno pogajati.

Še globlje zavrti vprašanje, ali je predmet pogajanj lahko morda »estetika« pokrajine – gre za prožnost estetskega.

DILEMA ENERGETSKEGA PREOBRATA

Razprava o estetiki pokrajine se je začela z obnovljivimi viri energije. Naravni parki, večinoma na gričevnatem svetu, obsegajo v Nemčiji kakšnih 25 odstotkov celotnega ozemlja. Verige hribov in gričev so idealna lokacija za vetrnice, saj je tam vetrovno. Če želimo resnično velik del oskrbe z električno energijo v Nemčiji zagotoviti iz energije vetra, bi morale grebene v skoraj vseh naravnih parkih v Nemčiji nujno pokrivati že na daleč vidne vetrne elektrarne.

Tak poseg je predvidljivo tako velik, da zmanjka argumentov. Naravni parki so vendar z vidika okoljevarstvenih meril manj pomembni, so pa nenadomestljivi kot privlačne »pokrajine pobega« za urbana območja. Kam pa naj v svojem prostem času pobegnejo mestni ljudje iz Porurja, če ne v enega od bližnjih dvanajstih naravnih parkov? Kar zadeva dilemo, ki obstaja med energijo in pokrajino, so se razmere enostavno obrnile na glavo: kaj je lepa pokrajina, je pogojeno s kulturo. Nova kultura rabe prostora (vetrna energija) ustvarja nove pokrajine, nove estetike, nove domovine – treba se je le poglobiti vanje in se spoznati z njimi! Kajti novo odkrivanje že znanega – to je tisto, kar je lépo! Estetika pokrajine postane tranzitorna in predmet pogajanj: nove oblike rabe, nove oblike estetike.

To je, denimo, tudi prepričanje tako imenovane sprehajalogije (Spaziergangswissenschaft) Luciusa Burckhardta – tukaj ne gre za pokrajino, temveč za »diskurz«, ki se ga da razpresti v pokrajino, ali kot

pravi sam: »[...] navsezadnje moramo zaupati temu, da bodo nove generacije v novih konstelacijah ostankov narave in ekonomskih posegov znale odkriti nove podobe pokrajine.«

Velja pa ravno nasprotno. »Lépo je nedoločeno,« zatrjuje filozof Christoph Menke. Kjer jezik odpove v čudenju, se pokaže tisto, kar je lépo. Jezik ni kos opisovanju obrazov – in zato so vsi, tudi tisti najbolj grdi, estetski. In pokrajine so obrazi zemlje. Enoznačnost je dolgočasna, banalna. Pred temi prostori beži sodobni človek v svoji svobodni izbiri in odide tja, kjer mu je všeč. Za podnebje nič kaj obetavno, če se bodo zadnje naravne oziroma sonaravne pokrajine zaradi obnovljivih virov spremenile v industrializirane ne-pokrajine. Kaj je torej nujno obvarovati? To, da se o pojmu estetskega ni mogoče pogajati, saj bomo pokrajino lahko le tako ohranili tudi v času energetskega preobrata. ▲

ZAŠČITNIK POKRAJINE IN ALPINIST

[Rudolf Erlacher](#), rojen leta 1949 v kraju Kreuth ob Tegernskem jezeru na Zgornjem Bavarskem, diplomirani fizik in alpinist, od leta 2003 član predsedstva Društva za varstvo gorskega sveta, od leta 2015 član predsedstva Nemške planinske zveze (DAV).

www.vzsb.de (de)

Udeležba državljanov pri preprečevanju pozidave zemljišč

Povsod po Alpah prevzemajo ljudje odgovornost za skrbno ravnanje s pokrajino. Odkupujejo zemljišča, glasujejo na referendumih, prevzemajo botrstva, ohranjajo stoletja stare kulturne pokrajine.

V akcijo za kulturno pokrajino – mladi na planini Rossalm v Nemčiji pri odstranjevanju ruševja, da bi preprečili zaraščanje pašnikov in travnikov.

V nobeni drugi evropski državi površina trgovskih središč na prebivalca ni tolikšna, kot je, če se omejimo le na en sam primer, v Avstriji. Vsak dan z urbanizacijo površin izgubimo zemljišča v obsegu 30 nogometnih igrišč. Ker so želeli zaustaviti obseg pozidanih površin, so prebivalci avstrijske zvezne dežele Vorarlberg leta 2011 ustanovili društvo Bodenfreiheit. Poslanstvo društva je s članarini odkupovati nepozidana zemljišča in izdelati koncepte za njihovo alternativno uporabo. Na odkupljenih zemljiščih tako namesto novih trgovskih objektov nastajajo novi skupnostni vrtovi, pustolovska igrišča, javna nogometna igrišča, cvetlični travniki ali biotopi. Možnost sodelovanja imajo od leta 2015 tudi prebivalci doline Val Venosta/Vinschgau na Južnem Tirolskem v Italiji, saj lahko prevzamejo botrstvo nad izbranim biotopom ali naravnim spomenikom. Trenutno obiskuje »svoja« zavarovana območja okoli 30 botrov, ki si med seboj redno izmenjuje informacije in izkušnje. Njihova prizadevanja pristojne organe le še spodbujajo k ohranjanju in nadaljnjem razvoju zavarovane pokrajine.

ZA DELO SO POPRIJELI TUDI MLADI

Kako k sodelovanju pri ohranjanju naravne in kulturne pokrajine pritegniti mlade, kaže Mladi forum (Junges Forum), ki deluje v okviru CIPRE Nemčija in katerega člani so se udeležili prostovoljnih akcij varovanja kulturne pokrajine na planinah v okviru projekta whatsapp youth. Mladi so se odločili, da bodo tudi sami pripomogli k preprečevanju napredujočega zaraščanja zemljišč z različnimi grmovnimi vrstami, in o problematiki zaraščanja začeli osveščati svoje vrstnike. Ena izmed akcij je potekala v letih 2017 in 2018, ko so se prostovoljci zbrali na štirih različnih planinah v bavarskih Alpah, kjer so med drugim odstranjevali ruševje.

Na udeležbo mladih stavi tudi slovenski projekt Trajnostni park Istra, v okviru katerega mladi udeleženci kot prostovoljci pomagajo pri obnovi starih hiš in suhih zidov, pa tudi pri čiščenju zaraščenenih stez in poti, s čimer ohranjajo stoletja staro kulturno pokrajino.

MNENJE LJUDI ŠTEJE

V Švici se udeležba državljanov pri sprejemanju odločitev kaže v neposredni obliki demokracije oz. na referendumih. Tako so švicarski volivci na referendumu leta 2012 potrdili pobudo okoljskega aktivista Franza Webra, ki je zahtevala, da število sekundarnih bivališč v določeni skupnosti ne bi smelo preseči 20 odstotkov v obsegu celotnega stanovanjskega fonda. Poleg varstva pred hrupom pobuda pripomore tudi k zmanjševanju razpršene gradnje in pozidave zemljišč v turistično zanimivih regijah.

Zaradi načrtovanih širitev smučišč v francoskih Alpah je leta 2017 skupina študentov, raziskovalcev ter gorskih reševalcev in vodnikov pripravila spletno anketo Montagne Debout, ki je želela predstavljati enoten glas prebivalcev gorskih regij. V enem samem mesecu je anketo izpolnilo okoli 7.000 ljudi, od katerih jih polovica živi v gorskih regijah, tretjina pa je tam tudi zaposlena. In rezultat? Večina anketirancev je izrazila svojo naklonjenost gorski pokrajini in ostro zavrnila njeno banalizacijo, ki jo povzročajo za okolje nesprejemljive oblike turistične dejavnosti. ▲

Michael Gams, CIPRA International

Lokalno, socialno – člani zadruga v dolini Valle Stura v Italiji pri pobiranju krompirja.

VKLJUČEVANJE BEGUNCEV V LOKALNO OKOLJE TUDI S PRIDELAVO KOSTANJA

Oživitev neizrabljenih zemljišč, proizvodnja zdrave hrane lokalnega izvora, vključevanje ljudi v lokalno skupnost: društvo Germinale Cooperativa Agricola di Comunità ubira nove poti ter kmetijstvo in ohranitev pokrajine združuje s svojimi socialnimi prizadevanji. Tako je leta 2015 v italijanskem kraju Demonte pet domačinov skupaj s štirimi mladimi prosilci za azil iz Srednje Afrike začelo izvajati projekt, v okviru katerega naj bi v dolini Valle Stura v Italiji zaživelo skupno in socialno naravnano kmetijstvo, ki bo prosilce za azil vključevalo v lokalne gospodarske in družbene dejavnosti.

CIPRA International podpira dejavnosti italijanskega društva v okviru projekta PlurAlps, ki se izvaja prek programa Interreg: mlade migrante so naučili, kako se postavi in uredi hribovska kmetija, seznanili pa so se tudi s kostanjem – od čiščenja gozdov do pobiranja in predelave kostanja. Spoznali so tudi vzrejo ovac ogrožene avtohtone pasme Sambucan ter pridelavo in predelavo ekoloških proizvodov, jagodičevja in zdravilnih rastlin ter čebelarstvo. Vse to jim omogoča, da se bolje spoznajo s pokrajino, se nadalje izobražujejo in osvajajo nova delovna področja.

www.cipra.org/si/pluralps

Tranzitni promet v Alpah: mnogo težav, dve perspektivi

Alpske prelaze vsak dan prevozi več deset tisoč tovornjakov, ki sredi gorskega okolja onesnažujejo zrak in povzročajo hrup in zastoje. Še zlasti sta obremenjena prelaza Brenner/A/I in Gotthard/CH. V nadaljevanju poročilo lokalnih strokovnjakov o ozadju sedanjih razmer.

BRENNER – SINONIM ZA NEUSPEŠNO EVROPSKO TRANZITNO POLITIKO

Z začetkom gradbenih del za raziskovalni rov bazičnega predora pod prelazom Brenner (BBT) v Avstriji in Italiji v letih 2007–2009 se je začela zgodba o projektu upanja – o gradnji 55-kilometrskega železniškega predora za kombinirani potniški in tovorni promet, ki bo v smeri proti jugu povezoval avstrijski Innsbruck z italijansko Fortezzo/Franzensfeste. Predor bo sestavni del tako železniške osi na relaciji Berlin–Palermo kakor tudi transevropskega prometnega omrežja. Za prebivalce, ki živijo na območju med Rosenheimom in Verono v dolinah Inntal, Wipptal in Eisacktal, na katerem velja Alpska konvencija, bi gradnja predora morala prinesiti zmanjšanje obremenitev s hrupom in onesnaževali.

A po začetni evforiji je hitro sledila streznitev zaradi nedoseženih ciljev in pričakovanj, ki jih bo le stežka izpolniti. Namesto leta 2016 naj bi bila gradnja Brennerskega predora končana ne prej kot leta 2028, gradnja železniške dovozne proge na Bavarskem leta 2038, v Italiji ostaja rok izgradnje nedoločen, sploh pa naj bi bila proga po pričakovanju Evropskega računskega sodišča v celoti dokončana šele leta 2040. Medtem pa se rekordi na drugi strani kar nizajo: leta 2017 je Brennerski cestni prelaz prevozilo več kot 2,2 mio. tranzitnih tovornih vozil, v letu 2018 že okoli 2,7 mio.. Leta 2010 je bilo razmerje med železnico in cesto 36 : 64 odstotkov, leta 2017 pa že 29 : 71. Cestnine na Brennerju so v primerjavi z drugimi alpskimi državami

preprosto prenizke: celotna proga na relaciji Rosenheim–Verona znaša 130 EUR, na relaciji Basel–Milano skozi Gotthardski predor 230 EUR, na relaciji Ženeva–Milano skozi Montblanški predor skoraj 430 EUR, na relaciji Lyon–Torino skozi predor Frejus pa dobrih 430 EUR. Cestnina na avtocestah znašajo za tovorna vozila na avstrijskem Tirolskem 80 centov za kilometer, na Južnem Tirolskem in bavarskem pa le 18 centov. Na avstrijskem Tirolskem se višja cestnina za tovornjake več kot izravna z nizko ceno dizelskega goriva na bencinskih servisih, ki rastejo kot gobe po dežju, saj jih je samo na relaciji Kufstein–Innsbruck/Natters enajst. Polovico 2,25 mio. tranzitnih voženj prek Brennerskega prelaza v letu 2017 je treba pripisati tranzitu, ki nastaja zaradi izogibanja cestninam. Kakšna pa bi bila rešitev iz te šlamastike? Če se želijo izogniti cestnemu prometu in ga preusmeriti na železnico, bodo morale regije Trentino–Južna Tirolska, Tirolska in Bavarska med seboj sodelovati. Gradnja predora je ena plat medalje, preusmeritev na železnico pa povsem druga – in ta je pravo skrupulaclo. Alpski tranzitni koridor čez Brenner se tako vsako leto z vsemi svojimi stranskimi pojavi vse globlje zajeda v gosto poseljene doline in le težko si je predstavljati, da je to obremenitev mogoče zaustaviti. ▲

Peter Hasslacher, predsednik CIPRE Avstrija

Medtem ko je število tovornjakov, ki prečkajo Brennerski prelaz med Avstrijo in Italijo, vsako leto večje, pa se v Švici tranzitni promet zmanjšuje zaradi železniškega predora pod Gotthardom in – visokih cestnin.

LUČ NA KONCU (GOTTHARDSKEGA) PREDORA?

1,4 milijona tovornjakov je leta 2000 hrumelo čez švicarske Alpe. To število ni bilo doseženo nikoli več, od takrat dalje je v stalnem upadu, trenutno pa se vrti okoli 954.000 (2017). Največji delež, okoli 698.000 tovornih vozil, se je zapeljalo skozi cestni predor pri St. Gotthardu. Na prvi pogled se razmere v Švici zdijo ugodne v zgodovinski in mednarodni primerjavi hkrati, če upoštevamo dejstvo, da se tako na avstrijskem prelazu Brenner kakor tudi na francoskih prelazih Mont Blanc in Frejus tranzitni promet še naprej povečuje.

Čemu pripisati tak razvojni trend? Leta 1992 švicarski volivci niso pritrdili le gradnji nove železniške alpske transversale (Neue Eisenbahn-Alpentransversale – NEAT), marveč so dve leti pozneje s sprejetjem Alpske pobude dosegli tudi to, da je bilo varstvo Alp pred tranzitnim prometom zapisano v ustavo. Politika in javna uprava sta zato dolžni sprejeti učinkovite ukrepe za preusmeritev tovornega prometa s ceste na železnico. Železniška infrastruktura, zgrajena za kar nekaj milijard frankov (med drugim predora Lotschberg in Gotthard), bi se zdaj morala tudi uporabljati. Davek na težka tovorna vozila, odvisen od prevoženih kilometrov (leistungsabhängige Schwerverkehrsabgabe – LSVA), intenzivnejši nadzor prometa težkih tovornih vozil in prepoved vožnje za ta vozila v nočnem času in ob nedeljah pa med drugim pripomorejo, da železnica v razmerju do ceste ne bi ostala v neugodnem položaju. Pri vsem tem ne bi smeli pozabiti dvojega: prvič, sedanje število tovornjakov še vedno občutno presega zakonsko določeni cilj, ki naj bi ga Švica dosegla s preusmerjanjem prometa na železnico in ki to število omejuje na največ 650.000 tovornih vozil na leto. Rok, znotraj katerega bi bilo treba doseči postavljeni cilj, se izteče konec leta 2018 in bolj malo kaže na to, da ga bo izpolnjen. Drugič, zmanjšanje števila ne bo prineslo koristi v enaki meri za vse švicarske alpske prelaze. V obdobju od leta 2000 se je število tovornih vozil čez prelaz San Bernardino povečalo za okoli deset odstotkov, Simplon pa danes prevozi skoraj trikrat toliko tovornjakov kot pred 18 leti.

Pogled preko švicarskih meja razkriva naslednje: če želimo, da bo imelo učinkovito varstvo Alp prednost pred prometom, bi bilo nujno ukrepanje na naddržavni ravni. Ne sme se zgoditi, da bi sosednje države zaradi švicarske politike preusmeritve prometa na železnico postale bolj obremenjene. Alpska tranzitna borza je tržni instrument

za omejevanje obsega tranzitnega prometa, a za njegovo uresničitev v praksi žal (še) ni politične volje – in to velja tudi za Švico. ▲

Philipp Rohrer, vodja komuniciranja v društvu Alpska pobuda, Švica

PREDNOST MORA IMETI TRAJNOSTNI PREVOZ TOVORA

CIPRA v dokumentu Poti do nove kulture trajnostne mobilnosti, v katerem je predstavila stališče o mobilnosti ljudi in blaga na območju Alp, zahteva sprejetje razumnih ukrepov, ki bodo vodili v trajnostno kulturo mobilnosti, in integriranih ukrepov, s katerimi bo mogoče izpeljati preusmeritev tovornega prometa na železnico. Prav tako zastopa CIPRA to stališče v delovnih skupinah, ki delujejo v okviru Strategije EU za alpsko regijo (EUSALP), predstavila pa ga je tudi v odprtem pismu, naslovljenem na ministre in ministrice pogodbenic Alpske konvencije, v katerem se je med drugim jasno izrekla proti načrtovani gradnji novih čezalpskih avtomobilskih cest.

Poleg tega CIPRA v svojem biltenu, ki izhaja v več jezikovnih različicah in zajema celotno alpsko območje, redno poroča o najnovejšem razvoju na področju alpske tranzitne politike. Česar doslej ni bilo, je konstruktivni in participativni dialog, ki bi se odvijal med vsemi akterji s celotnega območja Evrope in Alp, saj prav ta lahko pripomore k sodelovanju pri uveljavljanju trajnostnega tovornega prometa na območju Alp in prek njega. Projekt CIPRE AlpInnoCT, ki bo trajal do konca leta 2019, bo tako poleg tehničnih inovacij zagotovil tudi možnosti za medsektorski dialog med zainteresiranimi stranmi na regionalni, nacionalni in evropski ravni.

www.cipra.org/sl/alpinnoct

Za učinkovitejše varstvo čebel

Rogata dišavka, peščinska čebela, kožuhasta čebela ... V Alpah živi poleg medonosnih čebel tudi več kot 600 različnih vrst divjih čebel, ki ne oprahujejo le naših kulturnih rastlin, kot so jabolane, kumare ali jagode, temveč so nepogrešljive tudi za cvetlice in druge prostorastoče rastline. Čebele ne ohranjajo le biotske raznovrstnosti, marveč skrbijo tudi za raznolikost hrane, ki jo ljudje uživamo. Intenzivno kmetovanje, uporaba pesticidov, pridelava monokultur in vse večja izraba tal ogrožajo čebele kakor tudi druge oprahujevalce in znatno prispevajo k umiranju žuželk povsod po svetu. 25 pilotnih občin z območja Alp izvaja v okviru projekta BeeAware! konkretne ukrepe za varstvo čebel in dejavnosti, ki se navezujejo na ozaveščanje prebivalstva, pri tem pa so deležne podpore svetovalcev in strokovnjakov. CIPRA izvaja projekt BeeAware! v sodelovanju z Omrežjem občin Povezanost v Alpah in društvom Alpsko mesto leta, izvajanje projekta pa omogočajo sredstva tretjih strani in nemškega Zveznega ministrstva za okolje, varstvo narave in varnost reaktorjev (BMU). www.cipra.org/narava-clovek

Laboratorij dobrih idej

Večja vključenost mladih omogoča uresničevanje novih idej in akcij ter spodbujanje socialnih inovacij in trajnostnega razvoja v Alpah. Projekt Living Labs/Živi laboratoriji med seboj povezuje ljudi, ki pripadajo različnim generacijam in prihajajo iz različnih alpskih držav, saj bo to omogočilo skupni razvoj procesnega in strokovnega znanja na področju turizma in kakovosti življenja ter pokrajine. S tem namenom se uporablja participativni pristop, ki temelji na načelih soustvarjanja med mladimi, ki so stari od 18 do 30 let, okoljskimi nevladnimi organizacijami, civilno družbo in politiki. Nacionalna predstavništva CIPRE skupaj z mladimi oblikujejo ideje in aktivnosti na to temo in jih nato udeležujejo v svojih državah. Namen projekta Living Labs/Živi laboratoriji je medsebojno povezovanje, prav tako pa bo projekt pripomogel k večji privlačnosti alpskih regij za mlado generacijo. Izvajanje projekta sofinancirajo program Evropske unije ERASMUS+, fundacija Natum Stiftung in podjetje Ivoclar Vivadent AG.

www.cipra.org/socialne-inovacije

Prihodnost na opuščeni zemljiščih

Številna mesta in občine na območju Alp se soočajo z izzivi trajnostnega razvoja poselitve, ki se je znašel v navzkrižju različnih interesov. Tako na eni strani obstaja želja po atraktivnih in živahnih mestnih središčih, stanovanjih ter prostoru, namenjenemu industriji in infrastrukturi, po drugi strani pa se postavlja vprašanje nove in trajnostne uporabe opuščeni zemljiščih in praznih nepremičnin. Pri projektu Tour des Villes oblikujejo skupaj inovativne rešitve »alpska mesta leta« Idrija, Sonthofen, Tolmeč in Tolmin.

Eden od predlogov je bil, da se zemljišča, ki niso v uporabi, pustijo v takem stanju, da bi tudi prihodnje generacije imele možnost načrtovanja. Poleg tega je pomembno zagotoviti prostor zagonskim podjetjem kakor tudi cenovno dostopnim prvim stanovanjem za mlade, uporabiti stare rokodelske tehnike pri obnovi obstoječega stavbnega fonda in v načrtovanje vključiti različne generacije. Končni izdelek so predlogi, ki so objavljeni tudi na spletu. Tour des Villes je projekt CIPRE International v sodelovanju z društvom Alpsko mesto leta, njegovo izvajanje pa finančno podpira švicarski Zvezni urad za prostorski razvoj (ARE).

www.cipra.org/gospodarstvo-preobratu

Živeti skladno s trajnostnimi načeli, pa ne le na papirju

Zahteve mladih za sodelovanje pri oblikovanju lokalnih politik, sooblikovanje alpske politike, prva alpska vozovnica Interrail za mlade – Mladinski svet CIPRE ima po petih letih delovanja kaj pokazati. Mladinski svet danes sestavlja trinajst mladih, ki so stari od 15 do 30 let in živijo v različnih alpskih državah. Od leta 2013 se zavzemajo za intenzivnejši trajnostni razvoj na območju Alp, svetujejo Mednarodni komisiji za varstvo Alp, v alpsko politiko in projekte pa vnašajo svojo perspektivo. Prav tako si prizadevajo, da bi potovanja na območju Alp bila prijaznejša do podnebja, sprejemljivejša za okolje in cenovno dostopnejša. Mladinski

Mladinski svet CIPRE (CYC) je v letu 2018 praznoval petletnico obstoja.

svet je letos poletni praznoval petletnico delovanja, z uresničitvijo ideje o Interrailovi vozovnici pa si je tako sam poklonil največje darilo: poleti 2018 je namreč 100 mladim omogočil cenovno ugoden nakup prve alpske vozovnice Interrail in s tem podnebju prijazno potovanje po Alpah. Poročila mladih popotnikov o svojih vtisih in dogodivščinah, ki so jih doživeli na poti, denimo o taborjenju v Zella am See/A, kolesarjenju na Bledu/SI, pohodniških turah po dolini Maire/I, o obisku mesta Zürich/CH ali vožnji z vlakom Mont Blanc Express do najvišje gore v Evropi, so objavljena tudi na spletu. www.cipra.org/si/cyc

Alpski teden Intermezzo

Da bi še naprej ohranile duha in zagon Alpskega tedna, ki se sicer odvija vsaka štiri leta, so alpske organizacije in mreže zasnovale Alpski teden Intermezzo, ki bo pod geslom Jutri v Alpah potekal 3. in 4. aprila 2019 v Innsbrucku v Avstriji. Mednarodni dogodek bo tudi priložnost za politično izmenjavo mnenj in razprave. Ključna tema razprav bodo tako pomen tal in zemljišč kot naravnega vira ter učinki demografskih sprememb na družbo, gospodarstvo in pokrajino. Program zagotavlja vpogled v inovativne projekte na območju Alp, ob tem pa bo potekala tudi tržnica, ki bo idealna priložnost za mreženje udeležencev. CIPRA bo v vlogi soorganizatorke dogodka aktivno sodelovala v dialogu in predstavila projekte, ki jih izvaja na področju participacije mladih, zelenega gospodarjenja, pluralizma, boja proti podnebnim spremembam, trajnostne gradnje in biotske raznovrstnosti.

www.alpweek.org

Prestopite, prosim!

Odslej je na voljo nabor instrumentov za upravljanje mobilnosti, ki občinam in podjetjem kaže, kako lahko dnevni vozači preidejo na uporabo trajnostnega javnega prevoza. Eden od 28 ukrepov za spodbujanje trajnostne mobilnosti je subvencioniranje modelov skupne vožnje, izgradnje infrastrukture za polnjenje električnih koles ali cenovno ugodnih vozovnic v javnem prevozu. Nabor instrumentov je pripravila CIPRA International v sodelovanju s svojimi partnerji v čezmejnem projektu Pemo za dolino Alpskega Rena. Ta je zelo obremenjena prav zaradi dnevnih potovanj prebivalcev, kar ne povzroča le daljših zastojev, marveč tudi onesnažuje, porablja zemljišča, povzroča hrup in negativno vpliva na zdravje ljudi. Nabor instrumentov je objavljen na spletu. Financiranje projekta Pemo je zagotovil program sodelovanja Interreg Alpski Ren – Bodensko jezero – Visoki Ren.

www.cipra.org/gospodarstvo-preobratu

Rešite staro industrijsko območje!

Moj najljubši kotiček v Alpah je Vial-Tuleu. Ste presenečeno ostrmeli in se sprašujete, ali ni v Švici dovolj drugih, veliko lepših krajev in lokacij? Verjemite mi, to opuščeno staro industrijsko območje je res nekaj posebnega. Ker je – ogroženo!

Umeščeno med kemično tovarno, elektrarno na biomaso in izvozom na avtocesto, naj bi 200.000 kvadratnih metrov velik areal pri kraju Domat/Ems v švicarskem kantonu Graubünden postalo »vodilna industrijsko-poslovna cona nacionalnega pomena«. Predstavljajte si, kaj to pomeni: puščobnost zabetoniranega prostora, ki nima več nobene funkcije, se mora umakniti uspešno delujočim industrijskim objektom! Nič več ne bo spominjalo na nekdanji žagarski obrat, ki je bil zgrajen na tem mestu in to z znatnimi javnimi sredstvi, šel po treh letih v stečaj in bil nato porušen. Ves šarm propada je že skalila gradnja čisto nove proizvodne hale, prve od načrtovanih in namenjene proizvodnji medicinskih pripomočkov.

Medtem ko mi pogled drsi po prazni betonski ploščadi, se pred mojim notranjim očesom prikaže slika borovega gozda, v latinščini taeduletum – od tod tudi prihaja Tuleu, ime mojega najljubšega kotička, ki so ga zaradi žagarskega obrata posekali, seveda s posebnim dovoljenjem, kot velevalo pravila. Za lažji dostop do zemljišča pa so na njem meter globoko odstranili še zemljo.

Sploh je ta kraj že večkrat doživel spremembe; posledice, ki so jih te spremembe pustile za seboj, se deloma še opazijo na pokrajini: ledinsko ime Cresta da morts, mrtvaški grič, spominska tabla in letnica, vklesana v betonski zid, spominjajo na 600 mrtvih domobranov, ki so prav na tem mestu daljnega 3. maja 1799 padli v bitki proti Francozom. Iz strahu pred kugo so bili v naglici zakopani v množični grob. Leseni križ in vsakoletna procesija, ki sta še vse do 20. stoletja prejšnjega tisočletja spominjala na padle junake, sta izginila in šele leta 2007 je eden od montažnih delavcev odkril zdrobljene kosti na pobočju za elektrarno. V pozabo so šli Jeniši, popotniki, ki so si tam vse do izgradnje omenjenega žagarskega obrata poiskali začasno domovanje. Nihče se kaj dosti ne zmeni tudi za mlade, ki so še ob prelomu stoletja, ko je cvetel švicarski hiphop, na festivalu Nullt August Jam z razširjenimi prsti in z glavo pozibavali v ritmu beatov in v dimu jointov.

A še je čas, da opuščeno industrijsko zemljišče rešimo in za naslednje generacije ohranimo njegovo kakovost, ki jo ima kot vzorčen primer okrnjene pokrajine. Ustavimo njeno nezadržno pozidavo! Ali si milijoni subvencijskih sredstev, ki jih je kanton podelil propadlemu žagarskemu obratu, in vseh 140 brezposelnih ne zasluži spominske plošče z letnico 2010? Prav čudovito bi bilo, ko bi tik pod njo imeli piknik, z bučanjem bližnje avtoceste v ušesih!

Barbara Wülser

CIPRA International

Druge priljubljene koticke na območju Alp boste našli s klikom na map.cipra.org

Fotografija: Heinz Heiss

Pridi, gremo! Ostani, prihajamo!

Pripadnik mlajše generacije se odseli iz mesta, ker v Alpah išče spokojnost, ekipi zaposlenih v lokalnem podjetju se pridruži strokovnjakinja, Alpe postanejo nova domovina družini, ki je zbežala pred vojno...Ozadja, perspektive in potrebe, ki spodbudijo posameznike k selitvi v Alpe, se med seboj razlikujejo.

Ljudje so vedno prečkali in zapuščali Alpe ali v njih iskali novo domovanje. Zaradi ekonomskih razmer, želje po pustolovščini, vojne, ljubezni ali želje po znanju. Alpski prostor in razvoj je vedno zaznamovala interakcija z ljudmi različnega porekla, jezikov in kultur. Regije, za katere je značilno priseljevanje, si v Alpah stojijo nasproti s kraji, ki jih je prizadelo odseljevanje domačinov. Za zaposlovanje na področju turizma in kmetijstva so značilna sezonska nihanja.

Soočanje s spremembami je izziv, istočasno pa pluralistična alpska družba poraja nove možnosti za oblikovanje nekonvencionalnih idej, oblik sodelovanja in ekonomskih praks. Pogoj za to je seveda uspešna vključitev prišlekov v lokalno skupnost ter odprti medsebojni odnosi, ki kažejo zanimanje za sočloveka. **V 105. številki revije Alpe na odru, ki bo izšla poleti 2019,** bomo odkrivali priložnosti migracij in kulturne raznolikosti za socialne inovacije in razvoj v Alpah.

